

como oro, plata, joyas. Más tarde, se irá viendo como la acumulación de estas materias no es sinónimo de riqueza, más bien al contrario, ya que este tipo de economía funciona bien durante un breve periodo de tiempo, pero cuando estos recursos no pueden ser renovados o adquiridos nuevamente por el Estado, la economía cae en picado. La riqueza será entonces comprendida como el control y la gestión de recursos necesitados. Esto podemos verlo en el caso del oro que la monarquía española trajo de América, que causó a las pocas décadas una fuerte inflación y provocó que los precios se disparasen, ya que no se poseía casi ningún sistema de producción de azúcar o tabaco como sí tenían holandeses o ingleses. El oro que trajeron los españoles fue pasando, mediante intercambios comerciales, a países extranjeros, los cuales se aprovecharon e invirtieron en otro tipo de riquezas.

A lo largo del libro, Naredo continúa con esta elaboración del campo económico en el que nos ofrece esta visión en evolución de todos sus aspectos. Según el autor, el nacimiento de la ciencia económica va ligado también al nacimiento del capitalismo y esto lo expone mediante los conceptos cambiantes y las teorías de diversos autores y escuelas.

Llegado este punto, el autor concluye su obra con una serie de sugerencias para redirigir el discurso económico actual que es, tal

y como explica en el prólogo, contrario a la renovación conceptual. Una de estas sugerencias es la de incluir el medio ambiente y la gestión de recursos naturales como factores a tener en cuenta a la hora de estudiar, investigar o realizar cualquier actividad en relación con la economía. Esto comportaría un cambio de ideología, ya que representa pasar nuevamente de una mentalidad de dominio sobre el medio natural a otra en la que el medio natural no solamente restringe posibilidades de lo que hoy en día entendemos por progreso, sino que también ofrece soluciones a los problemas. Además, como ya indica en el prólogo, Naredo también apuesta por no simplificar el discurso económico y hacerlo más complejo y sensible a otras disciplinas para conseguir así un conocimiento más transversal y más puntos de vista a la hora de encontrar problemas y también soluciones. Naredo consigue, pues, en *La economía en evolución* una obra que ofrece un nuevo enfoque sobre la economía gracias, como hemos señalado, a la renovación conceptual del discurso económico, a la inclusión de la transversalidad en el mismo y a la ampliación del campo de *lo económico* a otras materias de conocimiento a la hora de analizar los problemas y sus causas y encontrar soluciones.

Agustín Hernández Navarro

Universitat Autònoma de Barcelona

NIETO GALÁN, Agustí; ROCA ROSELL, Antoni (coords.)

La Reial Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona als segles XVIII i XIX: història, ciència i societat.

Barcelona: Reial Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona; Institut d'Estudis Catalans, 2000

A partir de la segona meitat del segle XVII i coincidint amb un renovat interès per l'experimentació científica, van començar a sorgir a tot Europa diferents associacions pensades per a l'estudi i la comunicació de la ciència, que buscaven trencar amb el tra-

dicionalisme de les universitats medievals, fonamentades en l'escolasticisme clàssic. D'aquesta manera, es va anar produint una progressiva deslocalització de l'organització científica a mesura que la investigació i promoció de la ciència quedava sota la tute-

la de les noves acadèmies i societats científiques, la major part de les quals serien creades durant el segle XVIII i seguirien els models ja consolidats de les dues institucions fonamentals de la nova avantguarda científica: la Royal Society de Londres (1660) i l'Académie Royal des Sciences de París (1666).

En aquest ambient de reorganització de la ciència va nèixer el 1764 la Reial Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona, creada inicialment com a Conferència Físico-Matemàtica Experimental a partir de diferents tertúlies privades que defensaven una nova filosofia natural, així com la revolució científica que ja es vivia arreu d'Europa i que havia de superar l'aristotèlisme i el tomisme universitari espanyol. Pionera dins la monarquia borbònica espanyola del segle XVIII, la RACAB es va convertir en referent científic espanyol i català indiscutible durant gairebé dos segles, però, tot i així, la historiografia ha tendit a presentar-la com a institució de dubtosa i minsa rellevància dins el panorama europeu en general.

Amb la voluntat explícita d'alliberar els historiadors d'aquest tòpic, els professors Agustí Nieto Galán i Antoni Roca Rossell han coordinat la realització d'una primera anàlisi de la historiografia de la RACAB: *La Reial Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona als segles XVIII i XIX: història, ciència i societat*. Sota aquest títol, queden recopilats diferents treballs realitzats durant els darrers anys per diversos membres de la Societat Catalana d'Història de la Ciència i de la Tècnica, els quals són partícips del recent interès pel desenvolupament de la història social de la ciència i la seva progressiva institucionalització a partir del segle XVII.

L'obra està estructurada en sis apartats més un apèndix documental on trobem, entre d'altres, el discurs inaugural de la RACAB realitzat el 19 de gener de 1714 per un dels socis fundadors amb més pes dins la història de l'Acadèmia: Francisco Subirás. La primera part constitueix una aproximació

general al tema d'estudi, on Agustí Nieto ens ofereix una magnífica simposi crítica, donant, per una banda, una visió de conjunt sobre els diferents aspectes que es tractaran més endavant, i, per l'altra, unes breus pinzellades sobre el panorama científic europeu, espanyol i català en el qual va nèixer i va desenvolupar les seves activitats inicials l'Acadèmia.

El segon apartat comença amb la qüestió poc coneguda dels orígens fundacionals de la RACAB, de manera que Manuel García Doncel explica el procés evolutiu pel qual la primerenca Conferència Físico-Matemàtica es convertí en Reial Conferència i en Reial Acadèmia successivament en menys de set anys, mentre Lluís Gassiot i Matas ens parla de com influí la figura del jesuïta Tomàs Cerdà durant aquesta fase inicial de la institució. De fet, són nombrosos els apartats en els quals els historiadors de la Societat Catalana de la Història de la Ciència i de la Tècnica remarquen el paper fonamental d'alguns dels membres de la RACAB al llarg de la seva història; així ho fan Àlvar Martínez Vidal i José Pardo Tomás a l'inici del tercer capítol en analitzar una de les figures clau de la fundació: Jaume Bonells.

Un cop establerts els orígens fundacionals de l'acadèmia i dins encara de la tercera part d'aquest estudi, Francesc X. Barca Salom analitza un dels temes cabdals a l'hora d'entendre la tasca social que va exercir la RACAB durant gairebé cent anys. Barca explica com l'Acadèmia va desenvolupar la seva vessant més utilitarista a través de la vocació docent i com, d'aquesta manera, contribuï a cobrir el buit educatiu existent al Principat dins de l'àmbit científic. Així mateix, com explica de forma clara i concisa Antoni Roca Rossell, la tasca social de l'Acadèmia quedà reflectida a finals del segle XIX a través de diferents iniciatives renovadores i creadores de diversos serveis científics per a la ciutat de Barcelona: el Servei Horari i el Servei Meteorològic. Malauradament, però, totes aquestes estratègies de projecció externa restaren sempre

limitades per la manca de suport econòmic i per la competència que exercien altres institucions coetànies amb més recursos, de manera que les possibilitats inicials de cada projecte d'assolir rellevància nacional i internacional quedaven sempre truncades.

A continuació, la cinquena part del llibre aborda dos dels temes més interessants i al mateix temps menys tractats sobre la RACAB. Per una banda, Carles Puig-Pla centra el seu interès en la figura del soci artista, que va començar a formar part de l'Acadèmia des del moment en què els acadèmics varen veure en la col·laboració amb els artistes tècnics la possibilitat de posar en pràctica les seves teories, fent palès d'aquesta manera el seu interès per la ciència útil. Per altra banda, i seguint amb aquesta idea, Jaume Rossell Colomina tracta el tema de l'arquitectura com a disciplina científica a partir del segle XVIII i la seva inclusió dins les activitats de l'Acadèmia.

Per acabar, Antoni Roca Rosell i Agustí Nieto-Galán inclouen dins d'aquesta anàlisi historiogràfica una descripció general dels fons documentals de la RACAB realitzada per la mateixa bibliotecària de la

institució i de gran interès de cara a seguir amb la tasca d'investigació iniciada pels historiadors col·laboradors en aquest volum. De fet, *La Reial Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona als segles XVIII i XIX: història, ciència i societat* constitueix, no només l'intent més reeixit de dotar l'Acadèmia d'un estudi seriós i acurat que superi les breus i poc rigoroses aportacions realitzades segles ençà per alguns dels seus membres, sinó també el punt de partida per a l'obertura de futures línies d'investigació a partir de la nombrosa documentació encara sense estudiar. Caldrà, doncs, analitzar la RACAB des de diferents punts de vista, ressaltant tant les seves febleses en relació amb el grau de reconeixement públic i social i les nombroses dificultats de generar recerca bàsica innovadora, com les virtuts d'una institució que es convertí en pionera dins del marc científic espanyol, esdevenint l'òrgan receptor de la nova ciència experimental i de vocació social que ja s'estenia per tot Europa.

Concepción Romero Porras
Universitat Autònoma de Barcelona

GIANNINI, Massimo Carlo

L'Oro e la Tiara. La costruzione dello spazio fiscale italiano della Santa Sede (1560-1620).

Bolonia: Il Mulino, 2003, 336 p.

El objetivo de este libro es, como el mismo autor resume en una condensada introducción, reconstruir el proceso por el cual la Santa Sede recuperó en la Edad Moderna su capacidad de imponer tributos sobre las rentas del clero de la península Itálica, capacidad que había ido perdiendo a lo largo de la baja Edad Media, a menudo cediéndola

a los poderes laicos. Con gran riqueza de documentación, consultada en los más diversos archivos italianos y extranjeros, el autor analiza un aspecto concreto, pero fundamental, de la fiscalidad pontificia: la imposición entre los pontificados de Pío V y de Gregorio XV de décimas¹ y subsidios al clero de la península Itálica, alegando como

1. En italiano se utiliza la misma palabra, *decime*, tanto para designar los diezmos como para nombrar el impuesto que exigía al clero el pago de una décima parte del valor de sus ingresos de tipo eclesiástico. En aras de una mayor claridad para el lector español, hemos preferido traducir este último tributo, que es el objeto del libro recensado, como *decima*, para distinguirlo del ya conocido diezmo.